

PREVENTIE VAN 'HET SCHERP' KAN VEEL LEED VOORKOMEN

Traumatische reticuloperitonitis (TRP), in de volksmond ook bekend als 'het scherp', is een aandoening die veroorzaakt wordt door de perforatie van de wand van één van de voermagen met een scherp vreemd voorwerp. Het is een aandoening met een uiteenlopend ziektebeeld die vaak grote economische verliezen met zich meebrengt.

Waakzaamheid is uiterst belangrijk! – *Hannes Bogaert, UGent*

Traumatische reticuloperitonitis (TRP) is een aandoening die voornamelijk voorkomt bij volwassen runderen en uiterst zelden bij jongere dieren. Ze kan zowel kan gevonden worden bij melk- als vleesvee en bij dieren die op stal en/of op de weide staan.

Hoogdrachtige dieren zijn vaak gevoeliger en ondervinden meestal ernstigere gevolgen door de grootte van de vrucht in de baarmoeder. De vrucht oefent een forse druk uit op de voermagen en drukt ze samen, waardoor het vreemde voorwerp gemakkelijker door de wand kan prikken.

Oorzaken

De oorzaak van TRP is een ingeslikt scherp voorwerp. Vaak gaat het om een stuk metaal. Koeien eten, in tegenstelling tot vele andere diersoorten, weinig selectief. Hierbij kunnen ze soms ongewild kleine stukjes van vreemde voorwerpen zoals metaal draad uit versleten autoban-

den die op silo's liggen, nagels, krammen, prikkeldraad en stukjes blik opeten. Dit komt vervolgens in de voermagen, en meer specifiek in de netmaag, terecht. Deze maag ligt in de buikholte tegen het middenrif, zeer dicht tegen het hart in de borstholte. Door het samentrekken van de voermagen kan het vreemde voorwerp de maagwand doorboren, waarbij er lekkage van de maaginhoud kan optreden of het voorwerp lokaal in de buik terecht komt. Dit zorgt voor het ontstaan van een ontsteking van het buikvlies. Vaak blijft dit een lokale ontsteking ter hoogte van de netmaag, wat gepaard gaat met verklevingen en vergroeiingen van de netmaag aan de buikwand. Het voorwerp kan ook verder het middenrif doorboren waar het dan een ontsteking van het borstvlies of in langdurige gevallen longabscessen kan veroorzaken. In ernstigere gevallen kan het vreemde voorwerp het hartzakje of zelfs het hart aanprikken en daar een

lokale ontsteking of bloeding veroorzaken. In het slechtste geval vindt acute sterfte door aantasting van het hart plaats.

Ziekte tekenen

De symptomen die we kunnen vinden bij TRP zijn zeer uiteenlopend. Melkkoeien geven soms plots minder melk, als bijvoorbeeld enkel de netmaag doorboord is. Daarnaast kunnen de dieren vage symptomen vertonen zoals tekenen van pijn, een verminderde eetlust en een verminderde mestproductie door darmen die stil liggen. Andere klachten zijn een opgezette pens, kreunen, een voorzichtige tred en een licht verhoogde temperatuur. Als het vreemde voorwerp tot in de borstkas geraakt, kunnen de koeien erge ademhalingsstoornissen vertonen. Als ook het hart betrokken is in het proces, ziet men soms een opgezette halsvene en venepols. Zoals hoger vernoemd is plotse sterfte ook een mogelijkheid. Dit is meest-

al het gevolg van een grote bloeding of verstoring van het hartmechanisme.

Diagnose

De diagnose van TRP is niet altijd eenvoudig te stellen. Op basis van het verloop, de voorgeschiedenis, (vage) ziekte-tekens en uitgebreid klinisch onderzoek kan een sterk vermoeden van TRP worden vooropgesteld.

Op het klinisch onderzoek worden vaak tekens van een acute buikvliesontsteking opgemerkt zoals pijn, verhoogde buikspanning, stil liggende darmen (ileus), trommelzucht (tympanie), kreunen en een voorzichtige gang, wordt soms een venepols gezien en een licht verhoogde temperatuur waargenomen. Negatief resultaat van de pijnproeven die men kan toepassen om te kijken of er pijn in de thorax of het diafragma is, kunnen indicatief zijn voor TRP. Daarnaast kan bij auscultatie van het hart soms een dof geluid en soms plasgeluid gehoord worden, wat wijst op vocht in het hartzakje.

Om deze diagnose kracht bij te zetten, kan men met een geschikte echo door de buikwand van de koe kijken. Er wordt dan gecheckt of er tekens van een ontste-

.....

Gezien de ernst van de aandoening is preventie zeer belangrijk.

.....

kingsreactie ter hoogte van de netmaag in de buik aanwezig zijn en of de maag nog goed werkt en op de juiste plaats ligt. Als extra bevestiging kan men een operatie van de buik, een exploratieve laparotomie, uitvoeren om te kijken en te voelen of er vergroeiingen aanwezig zijn tussen de netmaag en de buikwand. Als je vergroeiingen voelt tussen de voormaag en de buikwand of het diafragma is dit een extra bevestiging van de diagnose.

Een mogelijke verdere complicatie die kan voorkomen en kan worden gevoeld bij de exploratieve operatie is het ontstaan van een opening in het middenrif (*hernia diafragmatica*). In zo'n geval is er vaak nog maar weinig te doen.

Als laatste diagnosemiddel zou je in de kliniek een radiografische foto (RX) van het dier kunnen nemen waarop dan het mogelijk vreemde voorwerp in beeld kan worden gebracht. Dit is echter een dure en enkel diagnostische optie.

Indien het dier gestorven is, kan een autopsie worden uitgevoerd. Hierbij kunnen dan onder andere tekens van lokale peritonitis ter hoogte van de netmaag worden gevonden, in sommige gevallen het vreemde voorwerp en in andere gevallen een ontsteking van het hart (het typische *bread and butter*-aspect). De autopsie echter kan niet steeds uitsluitsel geven, een goede anamnese blijft dus belangrijk om een eventuele oorzaak te vinden.

Behandeling en prognose

Als er een vermoeden van TRP is en de algemene toestand van het dier is nog vrij

de voorwerpen in het voeder of de weide van de dieren terecht komen. Daarbij moet sterk worden gelet op onder andere versleten autobanden op silo's, versleten weideafsluiting of versnipperde frisdrankblikjes. Om te voorkomen dat ijzeren voorwerpen in het voeder terecht komen, kan een magneet op de voeder-mengwagen worden bevestigd. Daarnaast kan een staaf- of kooimagneet worden opgeschoten bij de koeien. Deze komt in de netmaag terecht, waar ze levenslang aanwezig blijft. Daar vangt ze magnetisch aantrekbare voorwerpen op waardoor deze niet meer kunnen rondzweven in de maag. Men raadt aan om alle dieren van

Een kooimagneet die je bij koeien preventief kan opschieten.

goed, bestaat de behandeling uit het opschieten van een kooimagneet, pijnstillers en antibiotica, waarbij penicillines de voorkeur hebben. Soms wordt besloten om via een buikoperatie het vreemde voorwerp uit de voormaag op te zoeken en te verwijderen (ruminotomie). Dit is echter zinvol in het vroege stadium van de ziekte. Het is ook een risicovolle operatie waarbij men vaak te laat komt. Als de toestand van het dier een minder goede prognose voorspelt, kan men opteren om het dier naar het slachthuis te brengen. Afhankelijk van de uitgebreidheid van de letsels, kan echter een deel of het volledige karkas afgekeurd worden. De prognose voor deze ziekte is gereserveerd.

Preventie

Gezien de ernst van de aandoening is preventie zeer belangrijk. Je moet erop toezien dat er zo weinig mogelijk vreem-

ouder dan één jaar een magneet op te schieten.

Besluit

Voorkomen van 'het scherp' is altijd beter dan genezen. Je moet er dus op toezien dat oude metalen constructies onderhouden blijven, opdat de dieren geen kans krijgen om stukjes van metalen voorwerpen op te eten. Daarnaast kan men best dieren van ouder dan één jaar staaf- of kooimagneten opschieten. ■

Hannes Bogaert is verbonden aan de dienst Voortplanting, Verloskunde en Bedrijfsbegeleiding Rundvee van de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.